

Jsou či mohou být technické normy závazné?

Marie Báčová

Technická normalizace se stala po roce 1990 noční můrou stavebních inženýrů a techniků. Změnilo se postavení technických norem v právním systému České republiky, stát se zavázal v asociační dohodě k harmonizaci technické normalizace a k převzetí evropských, resp. mezinárodních norem. Zejména přebírání evropských norem přineslo rychlý růst počtu norem i jejich rozsahu. Ceny tištěných norem rostly téměř geometrickou řadou – čím byly dražší, tím méně se jich prodalo, a ceny se dále zvyšovaly. Tlak nevládních organizací – Hospodářské komory, ČKAIT, ČKA a dalších – byl v roce 2008 korunován úspěchem a k 1. 1. 2009 se výrazně změnila dostupnost technických norem. Systém ČSN ONLINE umožňuje uživatelům průběžný elektronický přístup ke čtení, resp. tisku norem pomocí připojení na webové stránky Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví za přijatelný roční poplatek. Ceny norem jsou nyní v České republice jedny z nejnižších v porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie. K naplnění cílů a priorit transformace technické normalizace, jak ji vyhlásilo k 1. 1. 2009 Ministerstvo průmyslu a obchodu, zůstává ještě úkol dosáhnout zjednodušení textů a struktury zejména evropských norem s ohledem na jejich uživatele a zvláště pak na malé a střední podnikatele.

Závaznost technických norem vyplývala z právního systému Československé republiky v letech 1948 až 1989 a byla ve stavební praxi obecně respektována. Technická normalizace byla po roce 1948 zestátněna. V roce 1948 byl přijat zákon č. 84/1948 Sb., o závaznosti hospodářských a technických norem; k němu bylo vydáno nařízení vlády č. 45/1951 Sb., o technické normalizaci. Československé státní normy byly vyhlášovány jako závazné. V roce 1960 byla zrušena vyhláška Ministerstva stavebního průmyslu upravující technické požadavky na stavby s odůvodněním, že technické požadavky na stavby budou nadále upravovány závaznými technickými normami. Tato praxe se příliš neosvědčila a nový stavební zákon (zákon č. 50/1976 Sb.) se vrátil k definování technických požadavků v prováděcím předpise, tj. v samostatné vyhlášce.

Zákon č. 96/1964 Sb., o technické normalizaci rozlišoval stupně technických norem – normy státní, oborové a podnikové; stanovil obecnou závaznost státních a oborových norem. Podnikové normy byly závazné pro organizaci, které je vydala. Platnost tohoto zákona byla ukončena přijetím zákona č. 142/1991 Sb., o československých technických normách, který ukončil platnost oborových norem k 31. 12. 1993 a zrušil obecnou závaznost státních norem k 31. 12. 1994. Výjimku představovaly normy nebo jejich části, jejichž závaznost byla stanovena na základě požadavku ústředního orgánu státní správy.

Následující právní úprava technické normalizace byla provedena zákonem č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon ukončil dosavadní závaznost ČSN či jejich vybraných částí k 31. 12. 1999. **ČSN jsou od 1. ledna 2000 platné, avšak jsou obecně nezávazné.** Tato právní úprava odpovídá stavu obvyklému v zemích s tržní ekonomikou; závaznost technických norem by byla na překážku technickému pokroku a rozvoji.

Ústřední orgány státní správy, do jejichž kompetence spadá vydávání prováděcích předpisů k zákonům, zejména pak vyhlášek obsahujících obecné technické požadavky na výstavbu, si zjednodušily situaci po zrušení závaznosti ČSN tím, že do těchto vyhlášek vkládají odvolání na

konkrétní normy nebo obecně na normové hodnoty, které jsou pak někdy nesprávně označovány jako „sezávazné“. Zásadně však platí ustanovení zákona č. 22/1997 Sb., že české technické normy nejsou obecně závazné. V právním předpise nebo např. v rozhodnutí správního orgánu **může být stanovena povinnost dodržet požadavky nebo hodnoty české technické normy. Tato povinnost však nemá absolutní platnost.** Některé právní předpisy (zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby, vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb) obsahují ustanovení o možnosti použít odlišné postupy, než stanoví česká technická norma; musí však být dosaženo minimálně stejného výsledku, kterého by se dosáhlo při postupu podle technické normy a musí být zabezpečeno splnění základních požadavků na stavby. Poměrně obsáhle se tímto problémem zabývá nálezný Ústavního soudu k návrhu na zrušení vyhlášky č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 241/2008 Sb. Z nálezu Ústavního soudu uvádíme:

„Technické normy doplňují nekompletní právní požadavek. Odkazy na technické normy mají za cíl konkretizovat požadavky obsažené v právních normách a chránit tak veřejný zájem a bezpečnost. Účelem splnění detailních právních nároků je především jakost výrobků, ochrana zdraví a života lidí, bezpečnost práce a technických zařízení, požární ochrana, tvorba a ochrana životního prostředí, ochrana majetku a dalších zájmy. Tyto požadavky často vyplývají z mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána. V poslední době přicházejí zejména z oblasti Evropské unie.

Dodržování technických norem je v řadě případů rozhodující podmínkou pro uplatnění na trhu. Na otázku, proč se normy používají, i když nejsou právně závazné, by se dalo odpovědět tím, že jejich používání je výhodné, protože usnadňuje výrobu a výměnu zboží, dorozumívání se mezi výrobci a odběrateli, vytvářejí důvěru mezi výrobcem a spotřebitelem, přispívají ke snižování výrobních nákladů, odstraňují překážky na trhu atd. To jsou také hlavní důvody pro vznik technických norem na podnikové, národní i mezinárodní úrovni.

Existence technických norem a odkaz na ně v právních předpisech jsou nezbytné pro to, aby právní předpisy České republiky nebyly neúčelně zatěžovány množstvím detailních právních požadavků. Právní předpis nemůže jít do podrobností (způsobů výpočtů různých hodnot apod.) uvedených na mnoha stránkách norem. Právní předpis stanoví pouze základní podmínky s tím, že na příslušné české technické normy odkazuje, čímž informuje osoby způsobilé k navrhování staveb a řešení technických podmínek požární ochrany staveb (autorizovaný inženýr a autorizovaný technik), kde naleznou podrobné řešení dané problematiky.

V ustanovení § 99 zákona o požární ochraně se uvádí, že „autorizovaný inženýr nebo technik, kterému byla udělena autorizace pro požární bezpečnost staveb (autorizovaná osoba), je při realizaci technických podmínek požární ochrany staveb stanovených prováděcím právním předpisem vydaným podle ustanovení § 24 odst. 3 oprávněn použít postup odlišný od postupu, který stanoví česká technická norma nebo jiný technický dokument upravující podmínky požární ochrany. Při použití takového postupu však musí autorizovaná osoba dosáhnout alespoň stejného výsledku, kterého by dosáhla při postupu podle prováděcího právního předpisu vydaného podle § 24 odst. 3“. Uvedené ustanovení tak bere zřetel na případy, kdy projektant (autorizovaná osoba) vymyslí vhodnější, inovativní, popř. levnější řešení, než jaké stanoví norma.“

Ve výstavbě platí – bez ohledu na to, zda je odkaz na příslušnou ČSN uveden v právním předpise – že dodržování platných technických norem je v zájmu každého účastníka výstavby; je důkazem toho, že

řešení stavby je optimální a jsou splněny základní požadavky na stavby. Je-li dodržena normová hodnota, existuje vyvratitelná právní domněnka, že bylo splněno příslušné ustanovení technického předpisu (např. vyhlášky o technických požadavcích na stavby). Vyvratitelnost z právního hlediska je dána postavením dobrovolnosti a nezávnosti technických norem. Například je možné uvedenou domněnku vyvrátit, je-li objevena dokonalejší metoda. Použití jiné, dokonalejší metody, než uvádí technická norma, musí projektant prokázat a zdůvodnit.

Marie Báčová

Publikováno v Tepelné ochraně budov č. 1/2010